

नमो तस्स मगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस

आनन्द भूमि

THE ANANDA BHOOOMI

(The Only Buddhist Magazine of Nepal)

बुद्धधर्म सम्बन्धी
नेपालको एकमात्र
मासिक पत्रिका

यःमहि
पुही

वार्षिक रु. १५।—
प्रति रु. २।—

बुद्धसम्बत् २५२७

नेपालसम्बत् ११०४

दर्शन-११

— पौष पूर्णिमा

— कछलाधन

— अंक ८

विक्रमसम्बत् २०४०

1983 A.D.

Vol. 11

— पौष

— December

— No. 8

विषय-सूची

१. बुद्ध बचन	१	९. उन्नतिया लंपु	१४
२. पूरण काश्वरप एक परिचय	२	१०. सुसंगतया फल	१६
३. शाक्यबंश र शाक्यमित्र	६	११. छिस्यूला थे ?	१८
४. बुद्ध-जयन्तीको सम्झनामा	६	१२. सम्पादक्यात पौ	१८
५. बौद्ध-भजन	१०	१३. Physical and mental cleanliness for personal and social well-being	१९
६. धार्मिक पथमा बुद्धधर्म	११	१४. सम्पादकीय	
७. आः नारद महास्थविर थः है धर्मया छपु बाखं खः	१२	१५. बौद्ध गतिविधि	
८. दौद्ध न्हासः लिसः कासाय् रनिग शीर्णड १४			

“आनन्दभूमि” को नियम

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी बिहार गुडीद्वारा ब्रकाशित हुई नेपालको एक मात्र बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनमा निकले । यसको आजीवन ग्राहक-शुल्क रु. १५०/- र वार्षिक-शुल्क रु. १५।— मात्र छ । जुनपुके महीनामा पनि ग्राहक बन सकिन्दै । वार्षिक — ग्राहक-लाई पूरा १२ बटा अच्छा प्राप्त हुनेछ । एक प्रतिको रु. २।—
- (२) यसमा बुद्धधर्मसंग सम्बन्धित विषय लापिनेछ ।
- (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनै पनि विचारमा लेखको उत्तरदायित्व लेखक नै हुनेछ, सम्पादक मण्डल हुनेछै ।
- (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनै पनि भोषामा लेख पठाउन सक्नुहुन्दै र पठाएका लेख किर्ती पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिन्ने भएकोले लेखको प्रतिलिपि आफूसंग राखी पठाउन अनुरोध छ ।
- (५) लेख पठाउँदा पूरा लाइजहो कागजमा एकाट्टि मात्र लेखेर पठाउनेछै ।
- (६) ग्राहक शुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउमा पठाउनुहोला । पत्र व्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहक संख्या तथा नाम, ठेगाना रास्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महीना अगावै व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुहोला । पत्रिका समयमा नपुगे सूचना दिने गर्नुहोला ।
- (७) कुनै पनि लेख ब्रकाश गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।

आनन्दभूमि कार्यालय, आनन्दकुटी, रुद्रमम्भू, काठमाडौं ।

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विकन शाहदेव सरकारको ३६५०० शुभजन्मोत्सवको सुखद उपलक्ष्यमा मौसूफ सरकारमा चिरायु कामनाका साथै हार्दिक शुभकामना चदाउँछ ।

फोन. २-१६६३०

२-१३९३०

सेप्टेम्बर होटेल

दरबार मार्ग

आणण्ड प्राणि

प्रधान—सम्पादक

मिशु कुमार काशय

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य

प्रकाश वज्राचार्य

व्यवस्थापक

मिशु महानाम

प्रकाशक

आनन्दकुटी बिहारगुण्ठी

स्वयम्भू, काठमाडौं

फोन नं. २-१४४२०

महावग— वनयपिटकबाट:-

“चरथ भिक्खुवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकामुक्ष्याय अत्थाय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खुवे
धर्मं आदिकल्याणं मजङ्गेकल्याणं परिधोसान
कल्याणं सात्थं सद्यडजनं केवलं परिपुणं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

मिशुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुखको लागि,
विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको द्वित, सुख
र कामको लागि संचार गर । **मिशुहरू !** आरम्भ, मध्य
र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित
जपदेश दिएर सम्पूर्ण परिषुद्धि ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश
गर ।

सत्य बोल्नु, क्रोध नगर्नु र मान्न आउँदा अलिकति भए पनि दिनु यी तीन
कामले मनुष्य देवलोकमा जान्छ ।

— आचार्य भिक्षु अमृतानन्द

पूरण काश्यप रक परिचय

गोलम बुद्ध जन्मत्रूपवा अगाडि (पठ्ठीत
शय वर्ण अधि) भारतवर्षध्ये विशेष नरो अङ्ग-मण्ड,
काशी र कोशल आदि राज्यहरूमा एकतिर ब्राह्मण
पुरोहितहरूले बलि, होम, यज्ञाबिद्वारा प्राणीहूकलाई
मुक्ति दिलाइदिनेमा ठेवका लिएको जस्तै गरी ब्राह्मणहरू
ने शुद्धजाति श्रेष्ठ जाति हुन् भन्ने प्रभाव पान् भरमगुर
प्रथास र प्रधार भइरहैको भए त्यसको ठोक विपरीत
अकोंतिर यज्ञ, होम बलिद्वारा कुनै पनि प्राणी शुद्धी
वा अशुद्धी हुन सबैदेन, बान-पुण्यको कुनै फल छैन, तत कुनै
पाप-कर्मको फल नै छ; सत्वहरू शुद्धी र अशुद्धी हुनाको
कुनै हेतु छैन, आकसे आफ शुद्धी र अशुद्धी हुन्तन्,
हिसा गरे पनि पाष लाग्दैन, अहिसा गरे पनि पुण्य
पाइदैन, लोक शाश्वत हो, पति निक्षित छ, पथा
समयमा मुक्ति पाइन्छ तथानास्तिकवाद भर्ति भौतिकवाद
को अन्त पूर्गेका- आमा पनि छैन, बाहु पनि छैन,
मरणपछि पनि केहो छैन; पाप र अमं पनि छैन भन्ने
जस्ता अचेलक, परिद्राबक, मधुवकड, साधु सन्यासीहरू
पनि आ-आपना प्रचार कार्यमा व्यस्त थिए। ब्राह्मणहरू
जसरी आप्नो प्रभाव त्यसताकाका जनतामा जमाउन
चाहन्थे ।

यस बीच, हाल नेपालको लुम्बिनी भञ्चल
अन्तर्गत कविलबस्तु (तोलिहवा, तिलोराकोट)का शाक्य-

वंशीय क्षमी राजा शुद्धोदनको कुलमा सिद्धार्थ गौतमको
जन्म भएको थियो । गृहस्थाधम छाडी ६ वर्षको घेर
तपस्या पछि बहाउने बर्तमान भारतको गया जितास्तिस
बुद्धगदामा बुद्धस्व-ज्ञान साक्षात्कार गम्भुम्यो । पैतीस
बलंको डमेरमा बुद्धस्व-ज्ञान प्राप्तगम्भुम्यसकेपछि बहाउने
त्यसताकाका जम्बुद्वीपका समस्त मध्यजनपदहरूमा
चारिका गर्दै बहुजनहिताय बहुजनसुखायको निमित्त
मध्यमप्रतिपद्मको प्रचार गम्भुम्यो ।

बुद्धको व्यक्तित्वको प्रसाबद्वारा बहाँको
वैशारदव्यताद्वारा अनि बहाँको मैत्रीयुत्त मध्यम-प्रतिपद्म-
द्वारा त्यसताकाका विशिष्ट विद्वान् तथा बुद्धिजीवीहरू
बाँडै नै प्रभावित भएका थिए । त्यतिमात्र होइन राजा-
देवि लिएर रङ्गसम्म, साधारण गृहस्थीहरूदेखि लिएर
अनेक फिरन्ते साधु-सन्यासीहरू अनि क्षमी, ब्राह्मण, वैश्य
तथा शूद्रहरू समेत बहाँको मध्यममांगद्वारा प्रभावित
भएका थिए । बहाँले मानव इतिहासमा सर्वप्रथम प्राणी-
हरूकानिमित्त जन्मसिद्ध मनुष्य अधिकार युक्त धर्म तथा
मोक्षको द्वार खोलिदिनुभयो ।

छः तैर्थीय आचार्यहरू

जब बुद्धको प्रचार द्रुतगतिले ठाउँ ठाउँमा
हुँदैगयो तब बुद्धमन्दा अधिका ख्यातीप्राप्त साधु-सन्यासी-
हरूका बीच अनेक छल-फल हुन थाल्यो र उनीहरूले पनि
आफूलाई “सर्वज्ञ हो” “बुद्ध हो” भनाउने अनेक प्रयास
गर्नयाले ।

बुद्धमन्दा अगाडि थ्या त प्राप्त साधु-सन्यासी-
हरू मध्ये-

(१) पूरण (-पूर्ण) काशयप, (२) लवक्षलो-नोक्षाल, (३) अजित केशकम्बल^१ (४) पशुध-काशयप (-पशुध-काशयायप), (५) लड़क्का-बेलट्टिपुत्र^२ तथा (६) निगण्ठ-नाडपुत्र^३ (-निग्रंथ नाडपुत्र) कस्ता ज्ञ: लक्ष्मी गणाचार्य-हुक्को नाम पालिभिदिकसाहित्यमा विशेषरूपले उल्लेख भएको बाइच्छ ।

यिनीहुक्काई पहुँच बालिकाह-मव्वा उपलब्ध कारणहुक्को आधारलाई सर्वप्रथम पूरण (-पूर्ण) काशयप र लालकम्बली परिचय दिने प्रयास गरिएको छ ।

बीघनिकाय^४ र मञ्जिसनिकाय^५ अर्थकदाहुक अनुसार पूरण (-पूर्ण) एक दास हुन् । यिनी उनान्धाय बास-हुक्को समूहमा बसेका थिए । यिनी बास-काममा बतुर थिए । यिनलाई कस्ते पनि कुनै काममा खोट लगाउन सक्यैन्दियो । यिनसे राम्री आपनो बास-कर्तव्य निभा-उँदथे । एकदिन यिनको बनमा ‘के घस्तो बासताको काम माज गरिरहने’ भन्ने लागेपछि यिनी काम छाडी त्यहीबाट भागेर गए । बीच बाटोमा छोरले यिनको उस्त्रहुक लुटेर लियो । मांगे भएर पनि यिनमा कुनै बाकचीर (-बल्कल) आविद्वारा शरीर ढाक्ने हुदि थिएन । यिनी नांगे एक गाउँमा पुगे । त्यस गाउँका सोधा-साधा अक्षाली मानिसहुक्कले यिनलाई देखी “अहो ! कस्ता ल्लागी

अस्त्र ! उस्त्र उल्लेख बनि न लगाउने अःरहत !” अस्त्र रोटी लोजन इत्वाविद्वारा उल्लो उबू उवाचत गऐ । “उस्त्र न लगाएको कारणले यरी भलाई यस्तो लाम तथा लाल-सरकार प्राप्त भयो” भन्ने विचारणरी उबू उबहाँ देखि उस्त्रहुक बाएर बनि उस्त्र छाडिए । बहु जर्यालाई ने उनसे आपनो प्रव्रज्या ढाने । यिनी काशयप गोदाक थिए । उस्त्रले यिनलाई पूरण काशयप उल्लेख भएको हो । तर यिनी हुन ठाउँमा जन्मेका र यिनका बाबु आमा को हुन् उन्ने कुरा बालिसाहित्य लिभिटकमा कहीं पनि उल्लेख भएको बाइदेख ।

सुस्तनिपात अर्थकथामा भने यिनको अस्त्र बासकुलमा भएको थियो र नांगासाधु भइसकैपछि यिनले आफूलाई “काशयप” भनी जताएका थिए यनी उल्लेख भएको छ । त्यस्तेले पछिगएर यिनी काशयप गोदकक हुन जाएका हुन् भन्ने उमुल्लेख भएको छ^६ ।

सर्वज्ञ भनाउने कोशीस

जब यिनी नगनकामै बस्त थाले तब यिनको अनुसारण गर्ने अरु पाँचशय मानिसहुक्कले पनि नामता ग्रहणगरी यिनका शिथ बने^७ । यसप्रकार लालारण मानिसहुक्का बीचमा यशप्राप्त गरी लाल-सरकार प्राप्त गरी यिनी आपना पाँचशय शिथहुक लिई चारिका गर्नथाले ।

यिनको शिखान्त न केवल ब्राह्मणबादकै मात्र

१. अजित केशकम्बली पनि भनिन्छ ।
२. बेलट्टिपुत्र पनि भनिन्छ ।
३. निगण्ठ-नाडपुत्र पनि भनिन्छ ।
४. दी. नि. अ. क I पृ १००: सामञ्जफलसुत्तबणना ।
५. म. नि. अ. क II पृ. १४६: चूलसारोपमसुत्तबणना ।
६. सुत नि. अ. क. पृ. ३५३: सभियसुत्तबणना ।
७. सुत. नि. अ. क पृ. ३५३: सभियसुत्तबणना : दी नि. अ. क. I. पृ. १०० सामञ्जफलसुत्तबणना ; म. नि. अ. क. II. पृ. ११४: चूलसारोपमसुत्तबणना ।

विरोधमा यिथो बल्कि कर्मबाद क्रियावादको पनि विरोधमा यिथो । यिनी कर्म ज्ञानवैयक्ति । पुण्य छ भन्ने कुरामा विश्वास गर्दैनथे । कुनै प्रकारको झूट-कषट्ठ व्यभिचार तथा हिंसादि अनाचारलाई पनि मान्दैनयै । यिनी भन्दैनये—“धर्म र पाप भन्ने नै छैन । हिंसा गर्दा पाप पनि लाग्दैन अहिंसा गर्दा धर्म पनि हुँदैन । हिंसा धर्म-पाप भन्ने नै छैन । शुद्धी-अशुद्धीको कुनै हेतु पनि छैन नत ज्ञान भजानकै हेतु छ । यिनका सिद्धान्तहरूका कुराहरू राजा अजातशत्रुले बुद्धलाई पनि सुनाएका थिए । त्यसंगरी महालि लिच्छवी र अमय राजकुमारहरूले पनि पूरण काश्यपको मत सम्बन्धी कुराहरू बुद्धलाई सुनाएका थिए जुन कुराहरू लेखकको बुद्धकालीन परिव्राजक चाग एकमा उल्लेख भएको वाइन्छ ।

भगवान् बुद्धको लघाति जम्बुद्वीपमा क्रमशः फैलिएर्दै गएपछि अन्य सम्प्रदायका साधु-सन्धारी तथा महत्त्वहरू निकै चिन्तित भएका कुरा पालिसाहित्यद्वारा अवबोध हुन्छ । उपरोक्त ख्यातिप्राप्त पूरणावि ६ गणाचार्यहरूसे पनि आफूलाई ‘सर्वज्ञ’ वा ‘बुद्ध’ भनाउने प्रयत्न गरेका कुराहरू संप्रुक्तनिकायार्थकथा, कोशल संयुक्तको अर्थवैष्णनामा^१ समुलेख भएको पाइन्छ । त्यस अनुसार त्यसताकाका बुद्धिकोषी तथा देशका चिशिष्ट व्यक्तिहरू अनि ठूल-ठूला परिवार तथा राजारजौदाहरूसमेत बुद्धको धर्मोपदेशद्वारा प्रभावित भएकाले अन्य साधु-सन्धारी अचेलक तथा निगण्ठहरू आफूहरूले समाजमा अविज जस्तै लाभ-सरकार तथा सेवा-सम्भान नपाएको हुँदै यिनीहरूले आफूहरूलाई सर्वज्ञ भनाई समाजमा उत्तिकै यश प्राप्त-गर्न नियतत्वे ‘चिन्तामणि विद्या’ पनि सिक्तनथाले जस-द्वारा परिचित ज्ञान पनि गर्न सकियोस् । पूरण काश-

पले पनि सो विद्या अध्ययनगरी परचित्त जानी आफूलाई सर्वज्ञ-बुद्ध भनाउनको निमित्त ठूलो असफल प्रयास गरेको कुरा संयुक्तनिकाय अर्थकथामे घमुल्लेख भएको पाइन्छ ।

एकदिन अरु अरु तीर्थोयहरू जस्तै यिनी पनि आवस्ती पुगे । अनि यिनले आपना भक्तहरूलाई राजा कोशलकहाँ “पूरण काश्यप सर्वज्ञ बुद्धहुन् उमलाै निम्मया-उम्म राज्ञो हुनेछ” भन्ने जस्ता कुराहरू भनाउन पठाउंदा राजाले भन्न आडनेहरूलाई नै “निम्मयाई त्वाऊ” भनो आज्ञा दिए ।

परीक्षाको रूपमा यिनलाई राजाले “आफूलाई पुद्धाउंदो आसनमा बस” भनी भन्दा पूरण काश्यप आपनो हीनताको कारणले विचलित भई एक मामुली फल्याको आसन लिई भइसमा बसे । यत्तिकैमा राजाले “यस्ता नीच्वृत्ति विलम्ब स्वभावका तथा ओह स्वभावहुनेसंग के को आत्मज्ञान, के को आत्म परिषुद्धिता ।” भनी सोधे । यत्तिकैमा पूरण काश्यपको ह्लदय कम्पितभई उनले सोचे—“यदि सर्वज्ञ बुद्ध हुँ भनी भन्दा केहीगरी मसंग राजाले बुद्ध विषय सम्बन्धी प्रश्न सोधेमा मैले राजालाई जबाक दिन सक्नेछैन र राजाले मलाई “तमाजलाई ठग्बे हिँडनै ठगाहा” भनी मेरो जिझो पनि कटाइदिन सक्नेछन् । अरु अरु पनि अन्यथं गर्न छवनेछन् । अरु ‘म सर्वज्ञ बुद्ध होइन’ भनी सकातक अनिविएमा यसदाट मलाई कुनै भय उत्पन्न हुनेछैन भन्ने विचारणरी उनले “म बुद्ध पनि होइन सर्वज्ञ पनि होइन” भनी जबाक दिए । त्यसपछि यिनलाई राजाले दरबारबाट निकालि दिए ।

दरबारबाट बाहिर आएपछि प्रतीक्षामा वसिरहेका

१. स. नि. अ. क. I. पृ. १०३: कोसलसंयुत्तम् ।

उसका भक्तजनहरुले 'भो आचार्य !' के राजासंग छल-फलभयो त ? राजाले सत्कार सम्मान परे त ? भनी सोधा पूरणले भने- 'राजासंग छलफल भयो र राजालाई बुद्ध विषय सम्बन्धी कुरा मुनाउंदा उनले दुक्षन नसकी हामीप्रति अनुकम्पाराखी हामीले 'बुद्ध होइनौं' भनी भयो । किन्तु हामी 'बुद्ध नै ह्वौं' र हाम्हो बुद्धत्वलाई पानीले पछाले पनि पछालन सबनेछैन । "

यस्ते घटनाहरुको प्रमाणले गर्दा संयुक्तनिकायको दहरसूवमा¹ राजा कोशलले सर्वप्रथम बुद्धसंग भेट गर्दा "भो गोतम ! जो ती सङ्ख, गणी, गणाचार्य, दामी, यशस्वी, धेरै मानिसहरुबाट साधु सम्मन पाएका अमण-ब्राह्मण तैर्थीयादीहरु हुन् जस्तै - पूरण काश्यप, निगन्ठ-नाड-पुवादिहुन् तिनीहरुसंग 'अनुत्तर सम्यकसम्बोधि

गरेका छौं के ?' भनी सोधा तिबीहरुले पनि 'अनुत्तर सम्यकसम्बोधि अमिसम्बोध गरेका छौं भनी भव्यार्थ' भने तपाइं गौतमको त के कुरा ! भावै आपनो प्रतिक्रिया जनाएका थिए । यसबाट पनि पूरण काश्यपले आकूलाई सर्वज्ञ मनाहन खोजेको कुरा प्रष्टसंग बुझन सकिन्छ ।

सूत्रनिपात अर्थकथाको समियत्ववर्णनामा पनि यस्ते कुरा समुलेख भएको पाइन्छ । लोकाधिक (भौतिकवादी) दुई ब्राह्मणहरुले बुद्धलाई मुनाउका कुराबाट भने पूरण काश्यपले र निष्ठ-नाटपुवले मात्र आकूलाई 'सर्वज्ञ' भनाउन चाहेको बुरा² उत्तिष्ठित 'म सर्वदर्शी हुँ' भन्ने शीर्षकको मूलसूत्रले प्रष्टसंग बुझाएकोछ ।

'कमश'

१. उपरोक्त घटना जस्तै अरु पाँच तैर्थीय गणाचार्यहरूलाई पनि बटेका थिए ।
२. सं. नि. I. पृ. ६६ यस सूत्रको अनुवाद लेखकको बु. रा. १ पृ. १८६मा उल्लेख भएको छ ।
३. लेखकको बु. प. मा.- १ पृ. ६३ मा ।

शाक्यवंश र शाक्यभिद्वा

जुन वंशमा भगवान् बुद्ध उत्पन्न हुनुभयो इयो धन्य र विश्वमा गौरवमय मानिने वंश 'शाक्यवंश' हो । विश्वका विभिन्न देशका के वैज्ञानिक, के कलाकार, के चित्रकार र फोटोग्राफर ? सबैको ध्यानाकरण छुमे तथा अध्ययन अन्वेषणका विषय भएको नेपालको संस्कृति, धर्म, रीति, रिवाज, वेषभूषा, आकृति कलात्मक तरीकाले देशलाई सिङ्गार्न मध्येका 'शाक्यवंश' अवश्य नै प्रशंसाका पात्र मानिन्छ ।

बीदुको परिचय, मन्दिर, मूर्ति बुट्टा, चित्रकला, पूजा, पाठ, संगीत, वाद्यवादन, नृत्य, कुल परम्परा अहिले मात्र हैन श्वयं बुद्ध, धर्म, संघको शरणगत भएको विशुद्ध आचरण चिचार कायंले पनि दिने वी 'शाक्य वंश' काषाय बस्त्र पिण्डपात्रधारी बनेर केश छुण्डन गरी गृहस्थी सुख, विषय काम, क्रोध, तृष्णा, मोह, माया, ममताबाह चित्त वैराग्य पारी, 'त्रिशरण' नै निर्वाण ब्राह्मणका गुरु हुन् भन्ने भरोसामा भिक्षुचर्चा पालनद्वारा बीदुमार्गिको उदाहरण बनेका छन् । बौद्धधर्मको महत्व विश्वभर फैलाउन शाक्यवंशको योगदान यद्यपि छँदैछ ।

शाक्यवंशी बीदु धर्मालम्बी हुनु र भगवान् बुद्ध शाक्यवंशी श्री शुद्धोदन राजाको बुद्धपत्ना

उत्पन्न हुनुको पनि रहस्य छ । शाक्यहरूको बंसावली पहिल्याउँदै जाँदा यस रहस्यलाई उद्घाटन गर्नुपर्छ अनि मात्र बौद्धधर्म र शाक्यवंशको अक्षुण्ण सम्बन्ध बारे जानकारी हासिल गर्न सकिन्ति छुम यस प्रकार छ -

- मान वज्राचार्य

बराह, मुन्सरी

भगवान् बुद्धले 'ललित-बिस्तर' को कुलशुद्धी परिवर्तनमा भवन्नुभएको छ -

'तुषिता भुवनमा बसोबास भएका देवपुत्रहरू-सबै विमानमा उक्लेर योग्य योग्य आसनमा बसे । ६५ कोटि देवपुत्रहरू भेला भई सभाको आयोजना गरे । तुषिता भुवनबाट देवपुत्रहरू ओलर ब्राम्हणको भेष लिई जम्बुदीप पुगे । ब्राम्हणहरूलाई बेष पढाए । श्वेतकेतु बोधिसत्त्वको समाचार हुनाए । 'हे ब्राम्हण हो ! अबको १२ बर्षमा यो जम्बुदीपमा श्वेतकेतु बोधिसत्त्व जग्मिन्नु हुनेछ । यी बालक ३२ लक्षणले युक्त हुनेछन् । ६४ ब्यञ्जनले पूर्ण हुनेछन् । गृहस्थीमा रहे चक्रवर्ती राजा हुनेछन् । चतुरंगबल भनेको घोडा, हाती रथ हुने, (१) छिपाहीं संन्य बेरे हुने, (२) धन दैज देरे हुने

(१) वस्त्रीयं परामक्र धेरे हुने (४) स्यस्ताले क्षमत्त
नहै भएका राबाहरूलाई धर्मान्ति जिसेर सप्तरस्त
लाल गर्नेछन् । सप्तरस्त भनेको के के भने— '१'
चक्ररस्त, '२' गज रस्त, '३' अश्वरस्त, '४' स्त्रीरस्त
'५' मणिरस्त, '६' गृहपति पुरुषरस्त, '७' परिणा-
यकरस्त, यी सात चिक्षामणि रस्त प्राप्त गरी अखण्ड
राज्यको भोग गर्नेछन् ।

यस पछि तुषिता भुवनमा बास गरिरहनु
भएका बोधिसत्त्वले मर्यालोकमा जन्मनकालागि ४
प्रकारको ध्यान लोक बिचार गर्नुभयो । देवताहरू
बाट भएको छ लफललाई ध्यानमा राखी गम्भीर रहनु
भएको अवस्थामा देवताहरूले निरूपण गर्न नसकी ज्ञान
केनुध्वज नामक देवपुत्रले श्वेतकेतु बोधिसत्त्व समझ
बिन्ति गरे— हे सत्पुरुष ! हङ्कुर कुन कुलमा
जन्मम जानुहुन्छ ? यो सुनेर श्वेतकेतु बोधिसत्त्वले
भन्नुभयो —

हे देव पुत्र हो ! जम्बुद्वीपमा ६४ लक्षणले युक्त
कुन कुन ६४ भने धेरै ज्ञान भएका,
अज्ञानलाई नाश गरिरहेका, जाति सम्पन्न भएका,
स्त्री पुरुषमा मेल भएका, पाप मिवसित मेल नभएका,
आफू भन्दा ठूलाको मान भर्यादा गर्ने भएका, धेरै
पण्डितहरू भएका, धर्मलाई देख्ने, ठूला नामी, धेरै
संख्यामा स्त्रीहरू भएका, धेरै संख्यामा पुरुहरू १५का,
धर्मान्ति चलेका, दुखी, माधि दया भएका, लोभ नभएका,
रीस स्वभाव नभएका, सधै बृत गर्ने भएका, मनाका,
धेरै शिल्प भएका, अयोग्य बस्तु नभोने भएका,
बलिया साथी भएका, नराङ्गो गतिमा नगएका,
बुद्धि भएका, पराधीनमा नपरेका, दोष नभएका, मोह
नभएका, असल काम गर्न नडराउने, मोहमा रस

मलिएका, ठूलो आश्रम भएका, किंवा जाखे, त्वानी,
दासा, आशमज्ञान भएका, धेरै शक्तिशाली बलिया,
पराक्रमी, ऋषिहरूलाई पुज्ने, देवताहरूलाई पुज्ने,
चैत्यहरूलाई पूजागर्ने, पहिलेका प्रेतहरूलाई पुजेका,
शत्रु माथि विजय पाइरहेका, दशै दिसामा प्रख्यात
भएका, धेरै परिवार भएका, परिवारमा भेद नभएका,
ज्ञान भएका परिवार, ठूलो कुल, असल कुल, कुलको
कर्म पाएका, ठूला आमा हुने असल बाबु हुने, असल
गाउँले सहितका ब्राह्मण भएका, धेरै नै धन धार्य
भएका, कोष पूर्ण भएका, धेरै गाई, भैंसी, घोडा,
हात्ती, इत्यादि पशुपक्षी सहितका धेरै नै दास दासी
काम गर्ने भएका, न जाति न गरेका, सबै सिद्ध भएका,
चक्रवर्ती कुल, पहिलेका कुशल मूल सहाय भएका,
बोधिसत्त्वको कुल, वादीजनहरूले दोष दिन नसकेका,
निर्दोष भएको, देवलोकमा, मारलोकमा, ब्रह्मलोकमा
थर्मणलोकमा प्रख्यात भएको, यति ६४ गुण सहितको
शाक्य कुल छ । यही नै कुलमा ३२ बटा शुण भएका
नारी छिन् । कुन कुन शुण ? भने—

सबै ज्ञानले पूर्ण भइरहेकी, शुतको अभिलाषा
भएकी, छिद्र उपचार नभएकी, अमीरको स्वभावकी,
जाति सम्पन्न, कुल सम्पन्न, रूप सम्पन्न, नाम सम्पन्न
बच्चा नभएकी, शीलबती, शुचि नियम भएकी, स्थानी,
सधै हेसिलो, सत्यबादी, नम्र स्वभाव, गम्भीर बुद्धि,
महा चातुरी, कपठ नभएकी, रीस पति नभएकी, कसीको
माया नलिने, क्षमाधारी, ठूली नहुने, चञ्चल स्वभाव
नभएकी, कहिल्यै नहहवडिने अर्कालाई निन्दा नगर्ने,
पर उपकारी, लञ्जालु, राग द्वेष नभएकी, आमा बाबुको
घरमा निर्दोष भएकी, पतिव्रता, सम्पूर्ण पूर्ण भई

सधैं अष्टमी धारणबृत् गरिरहेकी स्वीसित शुक्ल पक्षकी पूणिमा ग्रुष्य नक्षत्रले संयुक्त भएको दिन गर्भवास गरी शाक्य कुलको नन्दन भनिएर 'जग्मिलिन जान्छु' भनी थबेतकेतु बोधिसत्त्वले देवपुत्रहरूलाई कुलको विशुद्धीको आज्ञा गर्नु भयो ।

यस प्रकार बोधिसत्त्वबाट आज्ञा भएको सुनेर देवपुत्रहरूका मनमा हुलचल भिज्चियो । फेरि विचार गरेर हेरे पछि यति गुणले पूर्ण भएको कपिल बस्तु नगरलाई देखे जसलाई 'शाक्य कुल' भनिन्छ । कह्तो शाक्य कुल भने- ठाउँ ठाउँमा देवालय, विहार चैत्य, पोखरी, धारा, इनार, मंडप, फलैचा, चउर, बगैचा, इत्यादिले शोभायमान भइरहेको यस कुलमा जन्म भइरहेका राज कुमारहरू जति भएका यौटा जस्तै अर्को बलवान् । अस्त्रशस्त्र विद्याले पारंगत भइरहेका, यस्ता शाक्य कुलका राजा शुद्धोधन थिए ।

उमेरकी पत्नी महारानी महामायाको कोखबाट लुम्बिनी उद्यानमा सर्वथिसिद्ध राजकुमारको जन्म भयो । ती राज कुमारले राज्य गद्दी, परम सुन्दरी यशोधरा जस्ती पत्नी र राहुलभद्र कुमार जस्ता छोरा, ऐश्वर्य, लुख, विनास, मोह, तृणाको त्याग गरी भिक्षु बने । कठोर तपस्या पछि गयामा बुद्धत्व प्राप्त गरे । पहिलो पटक सारनाथमा बुद्धत्वको प्रचार गरे ।

अभिसंबोधन परिचर्तनः खण्डमा उल्लिखित लिशरण पञ्चशीलको पालन र संसारको अनित्यता चार आयंसत्यको ज्ञान पाएर निर्वाणपदको साधन 'विपस्यमा ध्यान' जस्ता बौद्धमार्गमा मनुष्य मात्रले लाग्नु परम कर्तव्य हो ।' इत्यादि भनेर सारा संसारलाई अहिंसा, सत्य, शान्ति, धर्मको ज्ञान गराउन महात्मा बुद्ध जुन कुल वा वंशमा जन्मे त्यो शाक्य बंश हो ।

शाक्य कुलका दीपक तथा शाक्य जातिहरूमा सिंह जस्ता भगवान् शाक्यमुनिका शान्ति सन्देश,

करुणा, मैत्री, प्रेम, दया, उपकार सेवा, त्यागको उदाहरणबाट भ्रमावित विश्वका कुनै पनि जाति समुदायलाई एकताको सूक्ष्म मात्रामा बौद्ध मत सिद्धान्त मात्र सक्षम देखापरेको कुरा वर्तमान वैज्ञानिकयुगले स्वीकारेको छ । कतिको धारणा पनि छ कि शाक्य वंशको शुरूआत बुद्धबाट भएको हो । यस प्रकारको धारणा हुनुको कारण हो भगवान् बुद्धको पूण विशेषता प्रतिको अगाध श्रद्धा । कति त शुद्धोधन क्वतीय वंशका राजा हुन् पनि भन्दछन् । त्यो 'ललित-विश्वर' पढे पछि थाहा हुन्छ । बरू शाक्य जातिको जगेडा गन्धा आमाका बहिनीका सन्तानमा वैद्याहिक सम्बन्ध हुनु सक्छ । त्यसमा दोष छैन भनी सुजात महाराजलाई पुरोहित, मन्त्रीले शास्त्र प्रमाण अनुसार बुझाएको पाइन्छ ।

कपिल मुनिको आज्ञाले कपिल आश्रमलाई राजदरबारमा परिणत गरी नगर बसाई राज्य कायम गरी चलाउने ओपुर, उनका छोरा, राजा सिंह हुन्, उनका छोरा, राजा शुद्धोदन, उनका पुत्र राजकुमार सिद्धार्थसम्म वंशकमले शाक्य भए ।

राजकुमार सिद्धार्थ राज्य गद्दीमा बहनुको बदला, तपस्वी बैमै, बुद्धत्व प्राप्त गरी शिष्यहरू बढाए । भिक्षुहरू बढे । ती भिक्षुहरू कुनै पनि जातिबाट भएका थिए । शंकराचार्यले शास्त्रार्थमा अमरसिंह लगायत धेरै बौद्धमार्गी आचार्यहरूलाई छकाए पछिविभिन्न विहार चैत्यमा रहेका भिक्षु भिक्षुणी हरूका आपसमा विवाह गराए, आचार्यहरूका शिखाटुपी (जनै) काट्ने र चुँडाल्ने गराए । हिसाब बर्जित रहेको देवदेवी मन्दिर विहारमा भोग बलि चलाए । अस्सी हजार बौद्धधर्मका ग्रन्थहरू अग्निमा हाली राख पारे । यसरी शाक्य जातिमा एक थरी शाक्य वंश र अर्को थरी शाक्यभिक्षु भए । ◆

बुद्ध-जयन्तीको सम्झानामा

बैशाख पूर्णिमा बुद्धजयन्तीको दिन धर्मवलम्बी शिक्षक, विद्यार्थी, कृपक, मजदूरहरूले बुद्धजयन्ती मनाई नगर परिक्रमा मा भाग लिएका छन् । श्रद्धालु जप्तबाट मध्याह्न दिनको टण्टलापुर घाममा प्रियवस्तुको प्रवन्ध भएको छ । यो विश्वशान्ति एवं परम्परागत पर्वको दिन हो । जुनसुकै विकट हुर्गम जिल्लावासी भएतापनि शान्तिप्रिय बुद्धत्वको आलोकले गर्दा सबैले धर्मदर्शन गन्न लागिरहेका छन् । आजको युगले वैज्ञानिक एवं सुसंस्कृत बुद्धचर्चाविधि गर भनी थोन्याएको छ । धर्म कसंको पेवा होइन, धर्म संस्कृति र समाज सुधारको आलोक हो ।

शान्तिप्रिय बुद्धको जन्मजयन्तीको सुभवसरमा आफ्नो धर्मप्रति आस्था र निष्ठा रही धर्मउस्थानमा सदा सक्रिय हुनुपर्ने कुरा सबैमा ज्ञात भएको छ । शान्ति प्रिय बुद्धको जन्मस्थलको दृष्टिकोणबाट पनि नेपाल विश्वको मानवितमा चिकित भएको हो । शान्तिप्रेमी मानव मात्रका अग्रज महात्मा सिद्धार्थगौतमङ्ग रा प्रतिपादित बुद्धधर्मलाई मनन चिन्तन गरी हेर्दा यसमा जातीय भेदभाव छैन, नारी, पुरुषको अधिकारमा घटबढ छैन । व्यक्तिगत पूजिको लोभले गर्दा एक आपसमा ज्ञगडा वा कलह हुने भएकोले व्यक्ति गत पूँजीलाई ठलोरूपमा नलिएर “बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय” कायंमा बढी महत्वदिनुपर्छ र “सर्वजन हिताय सर्वजन सुखायमा होइन” किनकि सबै जनाको चित्त बृक्षाउन सकिंदैन, तर धेरैजनाको सुख र हित हुने कार्य गन्न सकिन्छ ।

यस धर्ममा आत्मा, ईश्वर, ग्रन्थहरू र स्वतः प्रमाणलाई मानेको हुँदैन तर मानवलाई ठूलो मानिएको छ किनभने मानव नभएको भए देवता भन्ने शब्द नै कहाँबाट निस्कन्थ्यो ? र मानव मात्रका शत्रुत्व, वैर भावलाई नाशगर्न सक्ने आत्मबन्ध हुन्छ तर यहाँ “देवता”

थामणेर प्रज्ञारत्न

“तेहृथुम्,

भन्ने शब्द उठाउन । सम्यक्बुद्ध भन्नहुँछ— “कुनै पनि धर्मलाई विषय राम्ररी नवुझी अ फूलाई सब नठान कारण कुन धर्म मान्नु पर्ने कुन विषयलाई दढौ प्रथय दिनु पर्ने पहिले त्यसलाई गहिरिएर अध्ययन, चिन्तन मनन गर्नुपर्छ र बास्तविक कुरालाई पत्तालगाई मान्नु पर्ने हुन्छ ” ।

बुद्ध धर्म भनुसार पूजा दुष्टवरले गर्न सकिन्छ जसमा आमिष जस अनुरूप फूल तथा धूप, दिले पूजा गरिन्छ भने, प्रतिपत्तिमा आफ्नो चिन्नलाई शुद्ध गरी आचरण सुधानु पर्नेहुन्छ । यस उक्तिबाट पाप गरेर भगवान्नाम नलेऊ बरू आफै पाप गर्नेछोड भन्ने कुरा स्पष्ट हुन्छ ।

धर्म गर्दा शारीरलाई हुँख कष्ट दिएर मात्र होँन समाजमा परोपकार गर्ने भावना लिएर समाजकै कल्याण गर्ने गर भन्ने कुरा नै बुद्धधर्म हुनेछ । बुद्ध धर्मको आयाम भित्र रही आम बुद्ध धर्मविलम्बीहरूले मानव कल्याण—उत्तरोत्तर प्रगति तथा विश्वशान्तिको कायंमा संलग्न रहन सबैले बुद्ध-जयन्तीमा भाग लिईरहेको हुनुपर्छ भन्ने निश्चय गन्न सकिन्छ ।

बौद्ध - भजन

-सुवर्ण शाक्य

पूर्व दिशामा सूर्य उदय भो
पश्चिम लुम्बिनीमा भगवान्,
एशियाके उज्ज्वल ज्योति बनेका
नेपाली पुत्र एक महान् ॥ ॥

चोरी हिसा व्यभिचारी र
मद्यपान अनि कूठो बोल्ने,
बानी हटाए विश्व बचाए
पञ्चशीलका संस्थापकले ॥ ॥

सुखी बस्तुको साथ लागेर
पछि पछि लाग्ने दुःख सदा,
गरे बुद्धले ज्ञान जगाई
कोधी लोभीको उद्धार ॥ ॥

धार्मिक पथमा बुद्धधर्म

-सुरेन्द्रगोपाल गुरुषाचार्य

कक्षा ८ 'बी'

सिद्धार्थ गौतम (भगवान् बुद्ध) को जन्म ५६७ ई. पू. मा कपिलवस्तु को शाक्य कुलमा भएको थियो । हिन्दूधर्म अनुसार सर्वोच्च मानिएका दश अवतारहरू मध्ये प्रमुख तीन अवतारहरूको जन्म क्षेत्रीय कुलमा नै भएको मानिन्छ । ती क्षेत्रीय कुलमा जन्म लिएका र पहिलेदेखि नै मानिआएका अवतारहरूता राम, कृष्ण र बुद्ध प्रमुख छन् । तर त्यसमध्ये इहासको लामो क्रममा हिन्दू जातिमा आएको कमजोरीलाई भगवान् बुद्धले नै दृढतापूर्कं नयाँ सिद्धांत प्रतिपादन गर्ने प्रयास गर्नु भएको थियो । यसस्ती त्याग र तपस्याको बलमा साधारण मनुष्यबाट भगवान् को स्थानमा पूजित हुने सिद्धार्थको जन्म सौंभाग्यवस नेपालको पवित्र भूमि भयो । हामी ने पालीहरूको लागि यो ठूलो गौरवको कुरा हो । आज पनि आधा भन्दा बढी संसार भगवान् बुद्धके पथप्रदर्शनमा अधि बढैछ । यस विशाल बीड़ संसारको निर्माण तरवारको बलमा होइन श्रद्धाको आधारमा नै भएको हो ।

यति मात्र नभई “विश्वमः धृण्यते होइन, माया, ममता र स्नेहले मात्र दुर्भिविना माथि विजय पाउन सकिन्छ” जस्ता अमूल्य अर्तिहरूले मानव मात्र को कल्याण गर्नुको साथै लोभ, मोह र ईर्ष्याको विरुद्ध अधि सरेका तथागतका उपदेशहरू त्यतिकै लाभदायक छन् । त्यस्तै शोक, रोग र भोक्ते पीडित संसारमा शुद्धोदनको सुपृतको शान्तिसन्देश आज पनि ऐतिहासिक गहकिलो छ । प्रत्येक धर्मको मतले मनुष्यलाई सुख, शान्ति र सहिष्णुताको पाठ सिकाउनुको साथै कुमानवलाई सुमानव बनाउँछ । मानव मात्रमा प्रेम गर्ने सद्भावना राख्ने आदि अमूल्य अर्ति पनि दिन्छ ।

जब नयाँ सिद्धान्तको आवश्यकता भयो त्यसबेला बुद्धले “ईश्वर सबैको साज्ञा हो । ज्ञान र मुक्तिको हक हुरेकलाई छ । प्राणी मात्रमा प्रेम र सद्भावना राख्नु पर्छ । जातपातभन्दा भक्ति भावना र तपस्या ठूलो हो भन्ने मत फलाएर नव जादिको कल्याण गर्नु भयो । तर पछि कलाको विकास भए पछि उनका भक्तहरूले बुद्धमूर्तिका पूजा गर्न थाले । मूर्ति पूजा बुद्धले बचाएका थिएनन् तर पनि मुख्यतः महायान सम्प्रदायले मूर्ति पूजालाई स्त्रियो र साथै कुशान, तातार र मंगोलहरूले पनि यसको अनुसरण गरे । भक्तमा महायान र बर्मा, लङ्घामा हीन्यान सम्प्रदायको प्रभावले कलाको बाटोमा नयाँ शैली सृजना गर्न थाले र साथै मूर्तिहरू बनाउन थाले । आज पनि पश्चिमतिर लाकै त्हो र चूब त्यरतै मुगु र हुम्लाका मुचू र रलिङ्ग गुम्बा एवं लिमि जस्ता ख्याति प्राप्त गुरुबाहरूमा सयाँ तपस्वी लामाहरू आजको अशान्त विश्वमा पनि शान्तिका अग्रदूत भगवान् बुद्धका अमर अर्तिहरूको अनुसरण गर्दछन् । यस्तै बुद्धले सुयांत्रिक भरहाज सूक्ष्मां जाति नगोध आचरण सोध भन्नु भएको छ । यस्तै गरी यस बौद्धधर्मले जातपातको श्रृंखला, उच्चनीचको भेदभाव र मन्त्रतन्त्रले भृसिन लागेको एगियालाई निकै आधार दियो । सरल भाषामा उपदेश दिएर बुद्धले जनसाधारणलाई कल्याण गर्नु भयो । अर्ल [ग्रन्थहरूमा] [पनि ठाउँ ठाउँमा] बौद्धधर्मप्रति श्रद्धा व्यक्त गरेको छ । अस्तमा बौद्धधर्मले अहिसा परमो धर्म, बहुजन हिताय जरता आदर्शं बावयहरूको अन्त हुन दिएन ।

आः नारद महास्थविर थः हे धर्मया छपु बाखं खः

-भिक्षु सुदंशन

मिश्र नारद महास्थविर नेपाल भूविस विजयाः गु
बाखं ईसवी १९४६ निसें शुद्ध जुइ । हानं थव बाखं हनेगु
ज्याया सूत्रबार भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर खः । बुद्ध
धर्म प्रचार जुहु मयः पि जक मखु, वेदानुसार च गीता
अनुसार थये थये जुइमा: धकाः धाइर्पि शुक्रराज शास्त्री
च मुरलि पण्डितवि जाः पि समेत मयः पि धर्मया नामय् गुरु
जुया चवंपि दसां दां सा स्वस्तिवाचा ल्हाना राणा प्रधानमंत्री
तथे क्षुक जुक दक्षिणा कया चवंपिसं रवाकाः हे बोधव
भिक्षुपिंत बुद्ध-धर्म प्रचार या गुली महिया: बुद्धया जन्म-
भूमि वितुना छवः गु बाखं नेपा: मिर्पिसं बांलाक युइकेमा: ।
अले अथे पितुना छवयेगु हुकुमया महुत्तुम्हु जुष्ट शम्शेर नं
तस्ता तोता थी माल । श्री ३ पद्म शम्शेर प्रधान मन्त्री जुल ।
थव हे परिवर्तन्य भिक्षु अमृतानन्द स्थविरं नारद महास्थ-
विरया नेतृत्वय श्री लंकां उगू शिष्टमण्डल हया विजयात ।

भिक्षु नारद महास्थविरं थः गु शिष्ट, शास्त्र च
सौध्य स्वपावं प्रधान मन्त्री श्री ३ पद्म शम्शेरयात प्रभावित
याना विजयात, एव हे इलय भिक्षु अमृतानन्द स्थविरं
स्वदेशं पितना न्हान्हर्पि भिक्षुपि दुतिकेत खेत्तथना विजयात ।
युः प्रधानमंत्री जुयागु ता (खुला?) मदुनिगु खेन्हाथनेव
छम्हु बृद्धम्हु धर्मालोक स्थविर जकसां तुतिके गु जाहेर
यायेवं हुकुम प्रभाँग जुल । युकथं स्वदेशं निकाशित भिक्षु-

पि हानं नेपालय बुद्धेगु ज्याया लेपु छयेगु ज्वन ।

भिक्षु नारद महास्थविरं उगु इलय हे नेपाल
वासीपिनि निति पूजायायेत भगवान बुद्धयागु चगः भस्त्र
ज्ञातु हया विजयाः गु खः । उगु धातु नेपाली जनताया
निति थी ३ पद्मशम्शेर जंगबहादुर राणायात लः ल्हाना
बोगु निश्चय यायेवं थी ३ पद्मशम्शेरेन स्वयम्भू वद्य
आनन्दकुटीया भूमि भाग्य चैष्ट दयेकाः मागु बूजा
सत्कार या धकाः हुकुम जुल । २४६० बुद्ध-जयन्ती खुन्हुक्षी
लंकाया धर्मदूतपिनि न्हाने धर्दातु दातापि जानाः चैष्यया
जग स्वम ।

थुगु चैष्य निर्माण जुल । ईसवी १९४८ मईया ५
तारीखं भिक्षु अनिदृष्ट स्थविरलिसे भिक्षु नारद महा
स्थविर कलकत्ता नेपा: स्वयाः विजयात । स्वयापुन्ही खुन्हु
वसपोलया हे न्हाने चैष्यया परिस्थाया ज्या पूर्ण जुल ।

थुगु निगूगु नेपाल याबाया बाखं वसपोलया पाखं
न्यने । एव बाखं “नेपाल देशप बौद्ध कृप” शीर्षकं धर्मोदय
(२/१) स विहां बः गु खः । एव बाखं तहयाद्गु युगु
रचना वसपोलयागु जीत्रनया बाखं अक मखु, युकी आः न
नेपाली भिक्षु च बोद्ध जनं विचाः याये बहः गु मुखे हु ।

“ह्यागु भिनेत हे जुहु खः ।” घयाथे वैशाख
उत्सव सिध्येवं लिहां वयेगु विवा: जूतां श्रद्धावन्त दाता

पिसं आग्रहं लिंगं अप्वः चवना । एव समयया दुमे आवालं
भिगु कायं सिद्धं जुल ।

“आत्मनं पुस्तकालय” स्वनेत सांस्कृतिक स्वना ।

थो ३ भोहनशम्शेरधात नेपाली भिक्षुपित छुं है
कष्ट मजुइक नेपालय वयेगु अनुभित व्यागु बारे सुभाष
देखाया ।

मुस्लीम प्रदेश ‘भोषाल’ व हिन्दू प्रदेश “विहार” ये
थे नेपालय नं बैशाखपुर्णीया सांबंजनिक छुट्टी जुइकेत
प्रस्ताव न्हावना ।

छुं दं न्हपः छम्ह अंग्रेज बिडानं “हानं छुं दं दे
लिपा नेपालय बुधधमं समूणं हे लोर जुया बनौ” धकाः
धाःगु खे न्हावना: बुधजन्मभूपित बुधधमं रक्षा याना
तये फयेकेमा: धकाः निवेदन याना ।

लिहां वये स्पेकाः आशीर्वद बीमागु यना: प्रभावित
जुया: हानं छको: दशंन याये दयेमा धकाः प्रार्थना यात ।”

श्वया छबाः लिपा सांबंजनिक अभिनन्दनया छगु
धजाःगु समा जुल, गुमु नेपाःया इतिहासय् श्वापांगु सांबंज-
निक इतिहास खः । युगु पंक्तिया चवमियात लुमंसे लुमंसे
वःगु छकू कुंचा शायद यतखाया दक्षिण-पश्चिम कुनय् पाले
थथ्याःगु छगु मंच । मनूत तयां तयेषाय् मदु । छम्ह मनू
'वल बल' धाःगु मनूतये स या दयुइ मनूत चीकाः वःगु,
धातये कुर्ति नवाःम्ह ला व हे खः धाःगु अमृतानन्द भिक्षु
धाःम्ह व हे खःनि धाःगु, अमृतानन्द
लंकां वःम्ह छई मखु धाःगु जितः
आःन लुमंनि । जिगु मचा मचाबलेया लुमंति मध्यय् श्व नं
छगु लुमंति खः ।

‘धर्मोदय’या उल्लेख कथं ‘युगु समा यतवाया समा
खः । एव जिडः मनूया समा खः । थो ३ महाराजया
प्राइवेट सेक्टोरी दीपराज सुव्वां मूलासन गृहण यात । थो
३ याहे तःधीम्ह काय छ्वया हःगु थी ३ महाराजया

बचन प्रकाश याना तःगु सम्वेशय् बैशाख पुर्णी सकल बौद्ध
पित सांबंजनिक विदाया घोषणा जुइवं हर्षद्विनिसंगः एवत ।

थुगु सांबंजनिक अभिनन्दन [सभाय् रामप्रसादं
अभिनन्दन-पत्र द्वना: न्यंकल ।

थुगु सभाय् नारद महास्थविरं छुं नवाना बिज्यात,
उकिया सारांश बस्पोलयागु चवसां पिज्वया च्वंगु छुं मूखं
थये खः-

१) नेपालय च्वंगु शिलालेखय् च्वंगु गुप्त धर्मया यर्थायं
कथं सीका सयेका कायेगु कोशिश याये फयमा ।

२) मनःकलिपत बृद्धविनिगु ल्बाकर्या:गु धर्मया
सिन ऐतिहासिक बृद्ध यागु प्रज्ञानोचर जुया च्वंगु
परिलुधदगु वृद्ध धर्मयात प्रेष याये फयेकेमा: ।

३) नेपालय खने दणा च्वंगु गुप्तगु धर्मया नियम
यर्थायं सीके फ सां मफुमां सकले बृद्धपुर्वायिथे
परस्पर विकल्प धर्मसे मिलय् जुया च्वने
सयेकेमा: ।

४) धर्म न्हधागु जूकी मनुष्यत्वया भाव सीका: सकले
परस्पर प्रेम व आदर तया: मिलय् जुया च्वने फये-
केमा: ।

थुपि मूखे नेपाःमि बौद्धवित भीतिनिवेशनथे मूखं
धायेगुसी अप्वः खं जुइ मखु । जितः मती व, चस्पोलया
श्व धातये दुरयःगु मूखे थुपि प्यता खंय हे दु ।

वप्तरोलं “श्री भोहन विद्यालय” चायेके धकाः सती
तया बिज्याःगु अले भिक्षु अमृतानन्द स्थविरं अवलय् पालि
द्वंकेगु धकाः न्हधर्मा बिज्याःगु खे आ तकं अर्थे अर्थे
तिनि । नेपाःया शिलालेख द्वना: अर्थ छ्यायेगु ज्या यदव
जूसां बौद्ध दापुर्ति दाना श्वयेगु आःक मजूनि ।

(क्रमशः)

बौद्ध नहयसः लिसः कासाय् रनिंग शीलउ

- बोधिरत्न शाक्य

गुम्हसिगु जन्म नेपाःदे पुण्यभूमि जुल, गुम्हसिगु जन्म-स्थल दर्शन याय्‌या लागी दोलंदो खचं यानाः विदेशित नेपाः वया च्वन । गुम्हसिया नहवःने राजा, महाराजा, सन्नाट, वावशाहपि नतमस्तक जुया वन, नुम्हसिगु प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तयात वीसौं शताब्दीया विज्ञानं न समर्थन यात उम्ह महाकारूणिक सम्यक् सम्बुद्ध्या जन्मभूमि खः झोपु नेपाःदे, संसारय् सुं विश्ववन्द्य महापुरुष दुसा वस्पोल भगवान् बुद्ध छम्हहे जक खः । अन्धविश्वास तथा साम्प्रदायिक स्वार्थी धर्मं अशान्त जुया च्वंगु संसारय् आर्यअष्टाङ्गमार्ग या लैं केनाः भमवान् बुद्धं देव-सनुष्पिणिगु उद्धार याना विज्यात । थर्थिम्ह अद्वितीय कान्तिकारी धर्मनेता तथागत बुद्ध्या जन्मभूमि झीगु, झीपु न जन्म भूमि खः । किन्तु दुःखया खौ खः सलंसः दं तक झी नेपाःमित बुद्ध वन्वनामृतं वञ्चित ज्वीका च्वने माल ।

बुद्ध धर्मय् जातपातया भेदभाव मदु । न त पुरोहितवादमात है यथ् दु । बुद्ध्या भिक्षुसंघ आदर्शं गणतन्त्रया समूना खः । उकिं नेपालय् थेरवाद

बुद्धधर्मंया उदय जूबलय् थःगु स्वार्थय् धक्का सगय ज्वीगु भयं राणा प्राइमिनिस्टर श्री ३ जुद्धशम्शेरं भगवान् बुद्ध्या धर्मसैनिक भिक्षुपित नेपाःदेश पितना छोत, तर बुद्ध शासनया छगु मजवूतगु थाँ, बुद्ध शासन चिरस्थायी याय्‌या लागी जीवन अपर्ण याना विज्याःम्ह कुतसंकल्पी भद्रत अमृतानन्द महास्थविरं श्रीलंकाया प्रकाण्ड विद्वान् प्रभावकारी धर्मं कथिक स्वर्गीय नारद महास्थविरयात नेपालय् विज्याकल । तत्कालीन प्रधानमन्त्री श्री ३ पद्मशमशेरयात अनुरोध यानाः मिक्षुपिनिप्रति दया छ्वंगु प्रतिबध हट्य याकेगुली समर्थ जुया विज्यात, थष्प पूज्य भन्ते अमृतानन्द महास्थविरया तःधंगु धर्मं सेवा खः गुकिया फलस्वरूप नेपाःदेशय भगवान् बुद्ध्या छः वर्ण रथिमं झण्डा फर फरय् जुल । नेपाःमितंसे पुरोहितवाद बुलुस्ये मझोंगु भगवान् बुद्धं देशना याना विज्याःगु विशुद्ध धर्मामृत पान याय् खन । नेपाःमितयगु तच्चवःगु उपकार जुल । थनं लिपा न पूज्य भन्ते अमृतानन्द महास्थविर बुद्ध शासनयात टेवा बीया लगी यदव परिश्रम याना विज्यात गुकियागु वर्णन थव चंहाकःगु वक्तव्यय्

सम्पद मतु ।

बुद्ध शासनया अत्यन्त थींगु रत्न मध्ये उगः
रत्न आचार्य भिक्षु अमूतानन्द महास्थविरं बुद्धकालीन
आमृण आदि सफूत्र चव्या विज्यात । एव वस्पोलयागु
अविद्मरणीय धर्मसेवा खः । गुरुं यानाः त्रिपटक
या अध्ययन याना चव्ने म्वाक सप्तर्ण नेपा:मितसें थःगु
हे राष्ट्रभाषाय भगवान् बुद्धया अमूत उपदेशत डवने
खन । वस्पोलयागु एव देन गुलित महान् ! कृतज्ञपिन्त
धया चव्ने माःगु मदु । थौं थुपिं हे अमूल्य अन्यतयगु
आधारय आनन्दकुटी विहारय न्हापांगु बौद्ध न्हयसः
लिसः कासा सम्पन्न जुल । एव तःधांगु हर्षया खेखः ।
भगवान् बुद्धया जन्मभूमि वस्पोलया फिजापि, केहें
पिसं वस्पोलयात महसीकल । बृद्धोपदेश व्यवहारय
छ्यला: शान्तिमय जीवन यापन यायत अग्रसर जुल ।

एव न्हापांगु जुगु न्हयसः लिसः कासाय खुगु विहारं भाग
काःगु जुल । थुगु हे प्रकारं लिपा न वरावर थुजोगु
बौद्ध न्हयसः लिपः कासा जुया चव्नेमा धकाः न्हयाना
वजींगु (रनिङ्ग सील) तयागु जुल । जिआसा याना
लिपा लिपा जवींगु न्हयसः लिसः कासाय यको यको
विहारं बैतिकया विज्याइ / दी । बौद्ध न्हयसः लिसः
कासाय भाग काःपिंत जक कल्याणकारी मजुसे
श्रोतागणपिन्त नं अत्यन्त लाभदायक उवी । लुं वह हीरा
मोति आदि लोकिक सम्पत्ति स्वयाः लेकेत्तर सम्पत्ति पुण्य
सम्पदा यको हे चव्यलाः । समस्त पृथ्वीया एकछत्र जुजु
जवींगु स्वयानं स्वर्ग प्राप्ति यायगु स्वयानं, समस्त
चक्रवालया अभिपति जवींगु स्वयानं श्रोतापत्ति फल प्राप्त
यायगु भि । भगवान् बुद्धयागु एव अमूतोपदेश तुगलय
तयाः ज्ञीसं थःगु जीवन सफल याय फैयमाः । *

उन्नतिया लेप

-श्रामणेर सद्वातिस्स

(बनेपा भिक्षु तालीम केन्द्र)

बुद्धधर्मं उन्नति याय माःगु दु ,
विश्वय बुद्धधर्मं प्रचार याय माःगु दु ,
वस्पोलया धर्मोपदेश प्रचार याय माःगु दु
धारेया सुख शान्ति काय माःगु दु ॥

अन्नानी जुया: द्यना चवेपिन्त
ज्ञानया ज्योति बी माःगु दु ,
गांगामय बुद्धधर्मं संदेश ध्यंके माःगु दु ,
बुद्धधर्मं बांलाक थुइका बीमाःगु दु ॥

श्रील सदाचार मदुपिन्त स्यना बी माःगु दु ,
शान्ति बिइत क्रान्ति याय माःगु दु ,
ज्ञीपि फुक्कसिनं बुद्धधर्मं थुइके माःगु दु ,
एवीका थे ज्यानं याय माला च्वंगु दु ॥

अस्ति मजुसे निरालसी जुइ माःगु दु ,
ज्ञीपिं सकले जानाः बुद्धधर्मं उन्नति याय माःगु दु ,
ज्ञीपिं सकले जानाः निमंलगु धर्मज्ञनाः
आदि मध्य अन्तगु निर्बाण साक्षात्कार याय माःगु दु ॥

“सुसंगतया फल”

—रीना बनिया

मलिका ! मलिका !! मलिका !!! उवाः हृदयः
जहानया नां क्याः सःतुं अशोक ब्रैले बन, कोषाय
स्वत, तर ललिका अन मदु खनी। हानं सःतुं सःतुं तले
बडगले बन। मलिकाया चया दायका चवन।

“जि कुने गय चरंक स ता चवना, मतला छ ? अशोक न्यन।
“ऐ धार्थेला ? मताः श्यू ! एव स्वोमया सलं छुं हे साय्
मदुका ! छाय् सःता दियागु थें ?” मलिकां न्यन।
चिलुपुनि स्तोमया लिक्क पथनुनाः अशोक धाल “अ खं
छगू लहाय धका: का !”

‘छु खेथे धैदित” मलिकां धाल। छकः अनुकाः तयाः
‘अ उखुनुयागु खंका ?

‘छु उखुनुयागु खें ? बांलाक धैदिते रे !’

रयाः बठि चिरु बठि भावं मलिकाया उवाले छकः
पुलुक्क स्वया: अशोक धाल: “नितः माफया !”

‘ई इ इ... ... छि नं, अजोगु वने धुंकूगु छकूवा खेँद नं
गुलि मास कोना वीमाःगु ल्याः ?’

‘छांगु लागी जक छहूवा खें का, तर जिगु लागी जा
छकूवा मखु, महा अवराध खः, घोर अन्याय, अक्षम्य
पाप थे प्रतीत जुया चवंगु दु।

“का स्वाल तोता छोइदिसें वने धुंकूगु खें, अपो खुमामत
याना दी स्वाल, च्वानि भया दिसें。” धका: मलिकाः

कप लहाती लः लहाना बिल। छया लहाती कप कया: मेगु
लहातं मलिकाया लहाः जधनाः नायं पथनुकाः अशोक धाल
खुमामतया खें मखु सत्य, छत उखुनु जि अय्लाया सुरे
दायागु लुमसि बहस्ते जि यः खनाः हे तं व्यहां वइगु
पश्चात्तापया मि पुइगु। एव जिगु लहाः खें खं हे ही मिही
चाया वइगु। यःगु कुकृथ खनाः यःत थमंतु धिक्कार
याय् मास्ति वइगु। धार्थे नं मिसायाके दयमा गु तिसा डपी
गुणत, कोमलता, गम्भीरता, नंतिकता, सहनशीलता,
समझदारी, सुयात नं नुगले स्याके धंगु मदुहेसित दायागु
एव पाष गननाः न्हकेगु, गमदनाः तकेगु, छुयानाः
फुकेगु, गये या:सा कते जुइगु जि मरयु !”

‘चया छवाउंसे च्वने धुंकलउदी च्वानि भविया दिसें रे। छि
धाःसा गनयन हे अयो !’ यःगु छवाले आत्मसंतुष्टीया
भाव नापनायं प्रफुल्लता विश्वद्यकाः मलिकां धाल। छकः
लहाःकःगु पश्चात्ताप निभ्रित झमुकाः तयाः मलिकायात
छकः पुलुक्क स्वया: लहाः कपपाले न्हगाकल। छगू धुनु च्या
तोनाः कप वव्यदिकाः यःगु आत्मामिद्यक्तिया शिलशिला
म्हाकाल ‘छति जोम्ह गुणवती, शीलवती, विद्याधरी,
झपसी सुमाधिनी, बहुधुता च बौद्ध शिक्षा यःम्ह जीवन
संगी चूचाःगु नं कप पुण्यला फल खें मखु। युगु खेंपला
जि छम्ह भारपशाली हे धायमाः। तर छुयां छुयाय-

बुधिद गहर्ण जोनाः विवेक हीन जुगाः वेहीसी जुहवले मनुव्र
थः गुनैतिकता व मानवताया मूनं मसीयः खनी, तर
छंगु प्रीतिपूर्णः सौम्य, शिष्ट निश्चल व्यवहार र मानवता
बादी शिक्षां, कर्तव्यपरायण दीक्षां जिगु मिख। चाल,
जि थौ दानवतां मानवताय् वयदत । धन्य छंगु करुणा !
धन्य धन्य छंगु मंत्री" अशोकया उजोगु परिवर्तित हृदय
प्रिजःगु थुगु प्रीतिपूर्ण उद्गार न्यनाः अति प्रसन्न चित्तं
व पूर्णं आत्मविभोरं अष्टरां बसपोल बुद्धरत्न, धर्मरत्न व
संघरत्न प्रति मनं मनं वन्दना यानाः मलिलकां धाल,
'धात्येनं संसारे दानवतायातः उच्छ्रेद यानाः मानवताय्
परिवर्त्तन यायगु शिक्षा व मार्गं बसपोलया धर्मे जक दु ।
तर, अफसोच मनुवत्से दसपोलया अमूल्य ज्ञानयात अज्ञा-
नान्धकारया ऐं तोपृष्ठका च्वंगुति अंगीकार याय् मकया
चत्वन । मानव मानवया लाली धर्म छंगु दुर्भाग्यदा खे खे ।
तर थुजोगु अज्ञानान्धकारगु मेव वृत्तं द्वैम्य, शीतल र शि
खने देवें बौद्ध परिवर्त्ति शिक्षाया शीतल जः खने दया
धःगुलि छुं सन्तोष व आशा याय् धाय् दु कि क्लीगु
भविष्य उज्ज्वल जुइ धैगु ।"

दिशो दिसं यन्तं कविरा,

वेरी वा पन वेरिनं ।

मिच्छापणिहितं चित्तं,

पापिशो नं ततो करे ॥,

(सत्रुं सत्रुयात, वेरीं वेरीयात गुलि हानी याइगु खः
व स्वयानं अधिकं हानी मनुगु मार्गे वनाचर्वगु चित्तं याइ ।)

थुगु गःथा वनाः मालिलकां अशोकयात न्यकल
गाथाया अर्थ मधूसां अशोकं थः जहानया विद्वत्ताय्
प्रसन्न जुगाः छ्वे लट्टुकु लट्टुकु संकल ।

मलिलकाया मार्गनिदेशन अशोकं अधिष्ठान मुताविक
अखण्ड रूपं पंचशील पालन यागु धनिया लत्या दत ।
बुनी जुलकि पिट्ठावनाः दुइमदु सुइमदु गफ धायेगु पलेसा छेय्
तुं चवनाः परिचाण पाठ वा येगु यात । अष्टरामी, पूँहीबले
मलिलका नापनतुं विहारे नं वनीगु जुल । मलिलकाया
प्रेरणा कथं बोधद परिवसिया वरीका बीगु नं विचायात ।
धर्मया अध्ययन यानाः बैंड पाभीरगु खेत नं थुं
वन । विचे विचे मलिलकानां धर्मं साक चालानं योनाचवन,
मध्यू मध्यूगुयात मलिलकां थुइङ । विद्याक छदेत्वा । थुकथं धर्मया
गाम्भीर्य व माधुर्य लिसे अशोक व अलिलकां दिन चर्याँ
मुचारु रूपं व्हानावन । धायतना नुगः मूर्खिजःनः वःलःपिव
अशोकया न्हायाय । सुगापसं वास पिसं अशोकयात कलाया
पसितले द्वह दम्ह नामदे धंगु लान्धना तद्वनं मयाःगु मखु
तर एव फुक न्यनाः नं अशोकं मन विचिलित मयाः । द्वाय्
धाःसावं थुइवुं कल धर्म लोकय् अष्टलोक धर्मं वचे
जूर्मि विरला हे जक दे ।

थुकथं लत्याया दुने हे अशोकया चित्र व रहन सहन
गावक गावक हे मुधार जुल । आखिर एव फुक सुसंग-
तया फल मखा ?

" मानिस परिस्थितिहरूको खेल हो । जब कि परिस्थितिहरू ने मानिसलाई खेल
हो भन्ने भान हुन्द्य ।"

- बायरन

७६ स्थूला थं

१. राजकुमार सिद्धार्थ्यात् नामकरण याया विमितं शुद्धदेवधन महाराजं निमन्त्रणा याः ५१ १०८ हा ब्राह्मणमध्य दकलय् कवकालिम्ह 'कौण्डन्य ब्राह्मण' खः ।
२. पञ्चभद्रवर्णविष्वि मठ्ये दकलय् कवकालिम्ह कौण्डन्य ब्राह्मण खः ।
३. कौण्डन्य ब्राह्मण द्वोणवस्तुस अन्म जूग खः ।
४. कौण्डन्या कुल चयगू कोटि धनमधति दुर्पि खः ।
५. कौण्डन्य स्वंगू वेद, मन्त्र, उपोतिष व सक्षण शास्त्रय वारंगतम्ह खः ।
६. कौण्डन्या केहेया नां 'पूर्ण' खः ।
७. आपादपुम्ही खुम्ह भगवान् बुद्धया प्रथम धर्मोपदेश यानाः स्त्रीतापत्तिकल प्राप्त या हा कौण्डन्य खः ।
८. श्रावण कृष्णपक्ष पञ्चमी खुन्हु कौण्डन्य अहंतकल प्राप्त यागु खः ।
९. छद्दन्त बन्य १२ दे तक चवनाः निर्वाण प्राप्त याग्म कौण्डन्य महास्थविर खः ।
१०. कौण्डन्य महास्थविर छद्दन्त बन्य १२ देतक चवन्य च्याद्वः किसितसे सेवा - टहल यागु खः ।

सम्पादकयात् गीती

श्रीमान् सम्पादकजु,

यलया साहित्यया लुखाँ दैयदसं बैशाख पुँही खुम्ह 'शान्ति विजय' नामं छगू बुद्धधर्मं पत्रिका पिकायगु दानातःगु दु । १५२७ बू. सं. बैशाखपुम्हीया लसताय् पिदंगु दगु 'शान्ति विजय' अंक १३ वर्ष १३ या सम्पादनया अभिभारा जितः वियातःगु खः । तर परिस्थितिवश उगु व्यलय् जि हाकुगुं पिहां वने माल । उगु पत्रिका यद्यपि बृद्धधर्मं सम्बन्धी जक जुइमा:गु खःसां मौकाय् जाकाः उगु अंकय् सम्पादक मण्डलया नामं यलया

ताहाकः खुनाः नगर पंचायत भवन दनेगु खैया विरोध नं यानातःगु दु । एव खै पत्रिकाया विषयवस्तु लिसे असंबन्धित जूगया ल्यू जिगु मत (सम्पादया) लिसे बिले मजूगु जुयाः एव 'आनन्दभूमि' पत्रिका मार्फत खण्डन याना चवना । एव खैयात कयाः जिगु गुनासी यानाच्वंपि यकव पासापित थुकथं यथार्थं खै १४८ यानाच्वना । सुभाय् ।

शाकय सुरेन

बल,

Physical and mental cleanliness for personal and social well-being

Right through the ages water has been looked upon as a powerful agent. Sin has been considered mainly as a material or bodily defilement, and ablution performed in sacred rivers such as the Ganges or the Indus has therefore been considered sufficient to purify both the outer and the inner self from such defilement. There are instances in the Buddhist texts where the Buddha has indicated the illogical nature of this practice. The householder Sigala in following the behest of his dying father used to take an early morning bath before he began worshipping the six directions daily till he was confronted by the Buddha who explained to him the futility of the practice. Many Hindus purify themselves even today bathing in the different sacred fords of the Ganges etc. Devotees going up to Sri Pada or entering the precincts of the Kataragama devale do not fail to cleanse themselves with a bath before entering the sacred areas.

While admitting the necessity for external cleanliness such as of the body, the Buddha has always emphasised the importance of inner cleanliness. The Dhamapada in its opening gathas indicates the importance of the mind and its relevance to the actions of the human being A

PROF. U. D. JAYASEKERA

defiled mind acts unrighteously while a pure mind acts virtuously. Environmental defilement or purity is but an external manifestation of the inner mental state of the individual. A well-controlled and unsullied mind conduce to the happiness and well-being of both the individual and the society, while mental ill-health has its repercussions in the reverse direction. Man is a social being and therefore it is impossible for him to live in society in isolation without influencing it or being influenced by it. This being so it is of paramount importance that such influence should be wholesome and not baneful.

The five precepts in Buddhism which every Buddhist layman is enjoined to observe is a vital social philosophy for the well-being of the community at large. Although these five precepts have assumed a special significance in the lives of the Buddhists, they can equally well be practised by any person irrespectives of caste or creed. Abstinence from killing, stealing, adultery, lying, or taking of intoxicants can have no special Buddhistic stamp about them. It is only a very pertinent social philosophy which the Buddhists have taken upon themselves to observe. Another important Buddhistic discourse in respect of social living is the Sigalovada Sutta, which discusses in detail the obligations and duties of every person towards other sections of the community, namely parents teachers, wife and children, friends and associates, religious recluses and servants. One's obligations and duties properly performed towards these sections not only build up a clear conscience, but also a satisfactory mental state which brings about all the personal and social well-being one can hope to attain.

The Buddha has prescribed a two-fold course of action to be followed in order to ensure physical

and mental cleanliness. This is si'a and bhavana. Impurities of the self can be removed by observing the precepts. The five precepts indicated above tend to guard the individual against defilement in connection with body and speech the eight precepts or the this practice In that connection, preliminary requirements such as bathing and the donning of pure white clothes tend to bring about purely physical cleanliness too. As a result of the observance of sila, although the mind itself gets influenced in the process. Nevertheless mental purity is through about by the practice of bhavan, or mental concentration. Bhavana is a mental activity where an attempt is made to keep the mind under restraint and discipline it towards a desired end. This form of mental discipline produce in the individual a serene and contended demeanour productive of physical and mental health difficult of attainment. Such a situation tends to wards off personal and social conflicts commonly manifest in society. If society can be built up on the lines of sila and bhavana and the injunctions contained in the Sigalovada Sutta enunciated by the Buddha, our present society should be a haven of community most exemplary in both tenor and tone. *

सम्पादकीय

बौद्ध हाजिरी-जवाफ प्रतियोगिता

सामाजिक र शैक्षिक गतिविधिमा अतिरिक्त कार्यकलापको जति महत्व छ, धार्मिक गतिविधिमा पनि अतिरिक्त कार्यकलापको त्यति-कै महत्व हुन्छ । धर्मप्रचार र नैवेता जगाउने खालको क्रियाकलापको लागि धार्मिक वादविवाद विद्वान् होस् वा सामान्य जनता होस् दुरै पक्षमा हुने गर्दछ । आजकल हाजिरी-जवाफ एउटा चाखको विषय भएको छ र धार्मिक शिक्षालय एवं भक्तजनहरूका बीच हाजिरी-जवाफ प्रतियोगिता गर्ने गर्देआएको छ । हालै आनन्दकुटी विहारमा अधिराज्यका भक्तजनहरूका बीच एउटा बौद्ध हाजिरी-जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न भयो । त्यसमा भागलिन काठमाडौं, भक्ष्युर, ललितपुर र वार्षे लगायत नुवाकोट र पाल्पा जिल्लाहरूले भाग लिए । यसमा विद्यालय स्तरका सहभागी नभएर प्रोड र पाको भइसकेकाले नै विशेषतया भाग लिएका छन् । प्रश्न सोधिने तरीका र जवाफदिने तरीका शिक्षालयहरूमा हुने परम्पराको जस्तो मात्र नभएर पुस्तक हेरी जवाफ दिन सदि नै र पाइने खालका नियमहरू त्यसमा थिए । जवाफ सोधिने र जवाफ दिने पालो वा क्रम पनि नौलो प्रकारले प्रतिलोम अनुलोम तरीकाले आजमाइएको थियो । सहभागीलाई पुरस्कार दिने मात्र नभै क्वीज मास्टर आदि संचालकवर्गमा

उपहार दिने बन्दोवस्त समेत गरी स्तरीयता प्रदान गरिएको थियो । हाजिरी जवाफको कार्यक्रम जगत् मा यो एकप्रकारको नौलो प्रक्रिया नै हो । यसले ठूला ग्रन्थहरू अध्ययन गर्न लगाउने मात्र नभै छिटो छ्वरितो र बूढालाई पनि तन्नेरी र जाँगरिलो बनाउने एवं व्यवहार सिकाउने तथा अनुभव पोख्ले मौका दिएको छ । यो धर्ममा घुलमिलाउने तरीका मध्ये ज्यादै उपयुक्त तरीका जँचेको छ । यसको प्रमुख विशेषता अधिकार भन्दा पनि कर्तव्यमा अग्रसर गराउने संचालन व्यवस्था नै थियो । प्रजातन्त्रको नाममा अनावश्यक वादविवाद र गुनासाहरू गर्नमा नैतिक-वन्धन लगाइएको थियो जुन आजको संसारलाई आवश्यक छ र धर्ममा मर्यादा राख्नुपर्ने अनिवार्यतालाई औल्याउनु छ । बयोवृद्ध, ज्ञानवृद्ध एवं लोकमान्य भद्रत्तको संयोजकत्वमा संवालन हुनु नै यसको सफलता पनि निर्भर रहेको थियो । यसप्रकारको मैत्रीपूर्ण भावना सहितको धार्मिक क्रियाकलापलाई सबैले अनुकरण गर्नु उपयुक्त भएको कुरा आनन्दभूमि महसूस गर्दछै । यो प्रतियोगिता बर्षेनी बीद्ध-धार्मिक संस्थाहरूले पालैपालो सित मनाउने निर्णय समेत गरिएकोमा आयोजकवर्गमा आनन्दभूमि साधुवाद टक्रयाउँछ ।

श्री लोटस् चूतिविषय

(नेपाली भाषा)

सदनहरूको उद्घाटन

मार्ग २१ गते धरानस्थित बुद्धधर्मशिरममा स्व० कुलबहादुर हलवाई र वहाँकी श्रीमती स्व० हीरादेवी विशाखा हलवाईको पुण्यस्मृतिमा निमित धर्मश्रिम-प्रकोष्ठ र स्व० श्री शिवनारायण, बीरबहादुर, ज्ञानबहादुर, भीमबहादुर ताम्राकार, मणिरत्न शाक्य र कैदारको पुण्यस्मृतिमा बनाइएको शिव-सदन एवं मणि-सदनको आचार्य डा० भिक्षु अमृतानन्दबाट उद्घाटन सम्पन्न भयो । ५ दिनसम्म उक्त स्थानमा आयोजित प्रवचन कार्यक्रम समेतमा भाग लिई आनन्दकुटी विहारका भिक्षु अमृतानन्द काठमाडौं फिक्सकनुभएको छ । उक्त समारोहमा भिक्षु प्रज्ञारशिमको पनि उपमिथि थियो ।

**नौलो प्रकारको बौद्ध हाजिरी-जवाफ
प्रतियोगिता**

मार्ग १६ र १७ गते आनन्दकुटी दायकसभाको आयोजनामा आचार्य डा० भिक्षु अमृतानन्दको संयोजकत्वमा बीदू उपासक उपासिकाका बीच संस्थागतरूपमा आनन्दकुटी विहारमा बौद्ध हाजिरी-जवाफ प्रतियोगिता सुसम्पन्न भयो । उक्त प्रतियोगितामा सुमंगल बौद्ध संघ लिलितपुर प्रथम, आनन्दकुटी दायकसभा काठमाडौं, व्यानकुटी विहार बनेपा, सुगतपुर दायक परिषद् र आनन्द बिहार ज्ञानमाला संघ तानसेन समानरूपमा

द्वितीय भई पुरस्कृत भए । निर्धारित अंक प्राप्त गर्न नसकिएको हुँदा तृतीय कोही पनि हुन सकेन । यसमा मुनिविहार भक्तपुरले पनि भाग लिएको थियो । बौद्ध उपासक उपासिका बृद्धापाकाले भाग लिएको त्यस प्रतियोगितामा प्रश्न सोधिने, जवाफ दिने, पालो फेरिने आदि तरीका आफैने किसिमको र नौलोपनको थियो ।

प्रथम हुनेलाई रु. ५००/- को नगद र दोश्रा हुनेहरूलाई प्रतिटोली रु. ३००/- को पुरस्कार आनन्दकुटी विहार गुठीका थाद्यक्ष भिक्षु अश्वघोष महास्थविरबाट प्रदान गरियो । आनन्दकुटी दायक-सभाका उपाध्यक्ष बोधिरत्न शाक्यले आपैने तरफबाट खच्च अ्यहोरी तीन वर्षसम्म लगातार विजयी हुनेले आपैने संस्थामा राख्न सक्ने गरी स्थापना गरेको रनिग शीलड आनन्दकुटी विहार गुठीका संरथपक भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरबाट प्रथम हुने टोलीलाई प्रदान गरियो ।

भाग लिने टोली र प्रत्येक सहभागीहरूलाई एवं संचालकहरूलाई पर्यन्त आनन्दकुटी दायक सभाका तर्फबाट उपाध्यक्ष बोधिरत्न शाक्यले विभिन्न उपहार सहितको झोलाहरू प्रदान गर्नुभयो । यस्तै आनन्दकुटी विहारगुठीका तर्फबाट भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरबाट सर्वे सहभागीहरूलाई बौद्ध पुस्तकहरू उपहार प्रदान गर्नुभयो । यस प्रकारको प्रतियोगिता आगामी वर्षमा गणविहारका तर्फबाट अयोजना गरिने भएको

यस प्रतियोगितामा क्वीजमाष्टर भिक्षु अमृतानन्द, जजहरु भिक्षु बुद्धघोष, भिक्षु अश्वघोष, भिक्षु सुदर्शन एवं भिक्षु मैत्री, टाइमकीपर श्री सुवर्ण शाक्य र एकोर भिक्षु शीलभद्र हुनुहुन्थ्यो ।

प्रत्येक दिन प्रतियोगिता पूर्व र उत्तरभाग गरी संचालन भएको थियो र मध्याह्नतरमा दर्शक महानुभावहरूलाई पर्यन्त चियापानको व्यवस्था गरिएको थियो । अन्तिम दिनमा पुरस्कार वितरण समारोह सहित शान्तपूर्ण बातावरणमा प्रतियोगिता सम्पन्न भएको थियो ।

बौद्ध तीर्थयात्रा

धर्मकीर्ति विहार श्रीविहारको आयोजनामा भिक्षु अश्वघोषको नेतृत्वमा २ बटा ठूना बसको व्यवस्था गरी १५ दिने बौद्ध चारधाम सहितको तीर्थ यात्रा गएका यात्रुहरू सकुशल काठमाडौं फिरिसकेको छ । यस्तै बौद्ध तीर्थयात्रा समितिको तस्वावधानमा भिक्षु सुमंगलको नेतृत्वमा बौद्ध चारधाम एवं अन्य तीर्थहरू तथा प्रसिद्ध शहरहरूको तीर्थयात्राको लागि १६० जवानको यात्री टोली २५ दिनको लागि मार्ग ५ गते काठमाडौंबाट प्रस्थान गरेको छ ।

कर्मचारी उपकार कोष

आनन्दकुटी विद्यापीठ तथा आनन्दकुटी कन्या विद्यापीठका कर्मचारीहरूको संयुक्त भेलाबाट एउटा 'कर्मचारी उपचार कोष' संचालन गर्ने व्यवस्था गरेको छ । निम्न आय भएका कर्मचारीहरूलाई आपत्तिको बेला सहयोग गर्ने हेतुले व्यवस्था गरिएको उक्त संस्थाको लागि अध्यक्ष, सचिव र सहसचिवमा क्रमशः भक्तदास मानन्द, हरि स्यस्यः र जीतवहादुर रंजित तथा

सदस्यहरूमा साहिला तामाङ, हीराराम बड्कार्य, बैकुण्ठ मानन्द, सुन्दर शाक्य, काजीभाई मानन्द, राजकुमार कर्मचार्य, अर्थमान तामाङ र चंचालाल कर्मचार्य निर्विरोध निर्विचित भएको छ ।

जिनरत्न नायक थेराको देहावसान

कलकत्ता स्थित भारत महाबोधि सभाका महासचिव तथा भारतका बुद्धधर्म पुनरुत्थारक अनगारिका धर्मपालका गिध्य पूज्य जिनरत्न नायक महास्थविरको गत नोभेम्बर ९ तारीखका दिन देहावसान भई १३ तारीखका दिन दाहस्सकार भयो । वहां महाबोधि सभाका महासचिव हुनुहुन्थ्यो र हाल उधर्मरत्न थेराले महासचिवको कार्यभार संभालनुभएको छ । धेरै समयदेखि भारतमा धर्मप्रचार गरिरहनुभएका महास्थविरको निधनमा आनन्दकुटी विहारगृहीले एक शोकसभाको आयोजना गरी वहाँको निर्वाण कामना गरी महाबोधि सभालाई एक समवेदना पठाउने निर्णय गरेको छ ।

(नेपाल भाषा)

बुद्धपुजा

आनन्दकुटी विहारय पुःहीपत्ति जबीगु कार्यक्रमकथं बंगु सकिमिला पुःही खुन्ह नेपालया उपसंघनायक पूज्य भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरपाखे शील प्रदान जुयालि भिक्षु सुगतमुर्ति बुद्धपुजा याका विज्यात ।

भिक्षु चुन्द महास्थविरं धर्मोपदेश यानाः "मनुष्य जन्म दुर्लभ जूगुलि फक्त्र पुण्य संचय याय् फ्यक्तेमा, अनित्य लुमकावं च्वने फ्यक्तेमा, मलमूत्रं जायाच्वंगु शरीरया कारणं अभिमान यायगु मूर्खता खः" धैगु भगवान् बुद्धया वचन पुनरुच्चारण याना विज्यात ।

मोजनोपरान्तं परिद्वाणपाठं तथा धर्मदेशनायानाःलि भिक्षु मैत्रीं सकिमिला पुन्ही निम्न कथं
महत्वपूर्णं जूँ खं न्हथना विज्यात-

१. मैत्री बोधिसत्त्वं अनागत बुद्ध ज्वीगु भविष्यवाणी
न्यना विज्याःगु । २. न्हापांपि खीऽह धर्मदूतपि बहुजन
हिताय, बहुजन सुखायया लागी गांगमय् बृद्धं छ्वै विज्याः
गु । ३. उरुवेलय् च्वर्पि उरुवेल काशयप
गया कशयप, नदी काशयपि इवम् जटिलपित दमन
यायृत विज्याःगु । ४. लिपायागु वर्षवास पवारणा याय्
ज्यूगु दि । ५. कठिन चीवर दान काय् ज्यूगु अतिम दि ।
६. सारिपुत्र महास्थविरया महापरिनिर्बाणं जूँ आदि
घटना चूलाःगु दि ।

कुमार काशयप बैंकक्य

आत्मव्यभूमि लयपीय। प्रधान-द्वापादक भिक्षु कुमार
काशयप जापानय् विश्वमैत्री परिवारया तत्वावधानय् जूँ
सम्मेलनय् ब्वति क्याः थांइलैण्डया राजधानी बैंकक शहर
या वात साकेत विहारय् प्वाःया उपचार याका वि-
ज्याना च्वंगु दु । उक्त सम्मेलनय् ब्वति क्याःपि अन्य सदस्य
पि भिक्षु सुमतिसंघ व इद्वाञ्जेगहादुर वज्राचार्यांपि ये देश
लिख्यके धुङ्कल ।

तानसेनया गतिविधि

वंगु थसार पुन्हीखुऽह टक्सार महाचैत्य विहार
बौद्ध महिला दायक दायिका समितिपाखें संचा-
लन याना छवंगु थुगु समिति म्ह१०५।- तका दां क्याः
सदस्यता विया च्वंगु दु । थ थे यानाः च्यादःति मुँगुर्बि
उक्त वःगु ड्याजःउगु विहारय् विज्याइपि भिक्षु व अन
गारिकापिगु सेवा यायृगु याना च्वंगु दु । थुकिया संचा-
लनया लागी सुश्री सुमना शाक्य, सुश्री लक्ष्मी शाक्य,

श्रीमती मंगलकुमारी गुभाजुपि] छसीकथं नामः; छधा-
जय् व ध्यवाभरि जुया दीशुया नापं ज्ञिन्याम्ह कार्य-
कारिणी समितिया सदस्यत दुगु समिति स्वंगु दु ।

वंगु आश्विन १३ गते खुऽह अनगारिका खेमपाली व
कातिक २५ गते अनगारिका संघशीला परलोक जूमुली
पाल्पा तानसेनया महाचैत्य विहार बौद्ध महिला दायक
दायिका समिति पाखें छ्वगु शोकसभाया आयोजना याना:
धद्वाञ्जली अर्पण यासे २ मिनत मौनधारण
यात ।

बौद्ध हाजिरी-जवाक प्रति विचार व्यक्त

वंगु मार्ग १६ व १७ गते आनन्दकुटी विहारय् जूँ
हापांगु न्हू कथंया बौद्ध हाजिरी-जवाक प्रतियोगिताया
सुख्लै लसकुस न्वचु विया दिसे आनन्दकुटी दायक सभा-
या अध्यक्ष शाक्यमुनि सिक्कीकारं धैदिल— वंगु वर्तमान
धेरवाद बुद्ध शासनया न्यदेया इतिहास्य थ्र द्वेय भिक्षु
महास्थ विरपिति पाखें गुलि गथे धर्मविनयया खं स्यका सीका
कायक्त खनी धैंगु सीकेत थुकथंया प्रतियोगितास झी सकले
मुना च्वनागु खः । खालि प्रतियोगिता त्याके बुकेत जक
मखु । भिक्षु अमूतानन्द नेपाःयापि दायक उप सिका
पिति दध्वी छगु धर्म प्रतियोगिता याःसा तसकं वांलाइ
थुकियानाः उपासक उपासिका पिति दध्वी धर्म अध्य-
यन यायगुली छुँ भतीचा जूसां जागृति हय्कु धैविज्याः
कथं थुगु प्रतियोगिताया आयोजना जूँ खः ।

अन्तय् थुगु प्रतियोगिताय् ब्वति कापि उपस्थित
दशंकपित लसकुसयासे भिक्षु अमूतानन्दप्रति कृतज्ञता
ज्ञापन याना दिल ।

(नेपाली भाषा)

अन्नप्राप्तन

डा० भिक्षु अमूतानन्द महास्थविरको उपरिथितमा

गत मंसीरमा धरानमा पूर्णिमान स्थापितको नाति वन, स्थापितको अन्नवशन बौद्ध संस्कार अनुसार भई त्रिशरण, पंचशील प्रार्थना गरी कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

प्रवचन समारोह

बुद्धधर्माचर्म धरानमा मार्ग २१ देखि २५ गते सम्म प्रवचन समारोह गरियो । उक्त समारोहको उद्घाटन गर्नुहुँदै आनन्दकुटी विहारका ढाँचा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरले बौद्धधर्मको दर्शन संबन्धमा प्रवचन दिनुहुँदै मानिसहस्रले आचरण रास्तो बनाई संयमी भई कुशल अकुशल छुट्ट्याई धर्म गरेमा पुण्य प्राप्त हुने कुरा बताउनुभयो । सो अवसरमा भिक्षु अमृता-नन्दले धरान चपासिकासंघलाई पुस्तक र अन्य सामग्री गरी र ७६४१- को सहायता प्रदान गर्नुभयो । त्यसै

अवसरमा धरान बौद्ध संस्कार संघका अहयक्ष र सचिवले बृद्धको सिद्धान्त बुझी सबैले ध्यवहारमा उत्तरु' पनें कुरा बताउनुभयो । अन्तमा २६ गतेका दिन काठमाडौं बाट जानुभएका भिक्षु अमृतानन्दलाई बिदाइ दिने कार्यक्रम सम्पन्न गर्यो ।

संशोधन

आनन्दभूमि वर्ष ११ अंक ७ को पेज नं. २० भा स्व. जितबहादुर धाख्वाःको तीन जना छोरा र धर्मबहादुर धाख्वाः निजको छोरा भनी छापिएकोमा ४ जना छोरा र भाई धर्मबहादुर धाख्वाः गरी सच्याई पढनुहुन सफल पाटकलाई संशोधनको लागि जानकारी गराइएको छ ।

सकल प्राणीपिंत कल्याण जीवीमा !

छिकपिनिगु सेवा याना वया च्वनागु १५ दै क्यंगु लसताय्

छिकपिनिगु न्ह्यःने परिचय बीत विनम्र अनुरोध याना च्वना ।

'सकल प्रकारया ग्रह, नक्षत्र, देवी प्रकोप एवं छंकिनी इत्यादिया दोष निर्मूल यानाः शान्त यानावीगु साथय व्यापारीतय व्यापारय हानी नोकसानी दुसा भिकाः उन्नति याका बीगु ज्या' याना वैच्वनागु दु ।

कृपया ग्राहकबर्गपि, स्वापू तयाः लाभ क्या विसें ।

स्वापू तय गु थाय:-

ये, देवहाल दुने दक्षिण मोहरा

बुद्धमूर्ति अंकित साइन बोर्ड

दुगु छे, क, १-१५१

सेवकः- अष्टमान महर्जन

तमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

स्तुतिपत्र

आइलैण्ड देशया राजधानी बैंगकोक शहरस च्वंगु विश्वप्रसिद्ध बात् पक्नाम् भासिचोरनया अधिपति जुया विज्याःहा छलपोल फा. धम्मधारिराजमहामुनि नेपालया सुप्रसिद्ध स्वयम्भू पहाड़्य च्वंगु नेपाल थेरवाद बौद्धपिनि न्हापांगु मूलगु विहार आनन्दकुटीस छकः छलपोलं वर्षावास यानाः नेपालया बुद्धधर्म प्रचार यायःगु धर्मदूत कार्यस गुहाली याना विज्याःगु दु ।

थवहे क्रमय छलपोलं नेपाया थासं थासय्च्वंगु बिहारयात बुद्धरूप प्रदान याना विज्याःगु दु । अथेहे नेपायापि श्रामणेरपित उपसम्पन्न यानाः थः थाय तयाः धर्म नं स्यना विज्याना च्वंगु दु । अनेक देशविदेश्य विज्यानाः छलपोलं धर्मप्रचार यानाः थः गु देशया कीर्ति तया विज्याःगु दु ।

न्हापा न्हापा नं नेपाः विज्यानाः नेपायापि भिक्षुपिन्त छलपोलं उत्साह विया विज्याःगु दु । थुगुसी नं आपलं उपासकोपासिकापि नापं भिक्षुपि नं च्वना विज्यानाः थव आनन्दकुटी विहारस महान् पुण्य कार्य याना विज्यात ।

आनन्दकुटी विहारय च्वंपि भिक्षुसङ्घ व थन मुना च्वनापि भिक्षु, श्रामणेर, अनगारिका, उपासक व उपासिकापि सकसिनं छलपोलया सुस्वास्थ्य व दीर्घ्यु कामना यासे थव स्तुतिपत्र छलपोलयात दोहृलपा च्वना ।

बु. सं. २५२७

वि. सं. २०४० कार्तिक २१ गते ।

ई. सं. १६८३ नवेम्बर ७ तारीक ।

ने. सं. ११०४

आनन्दकुटी विहारया उप-प्रमुख

भिक्षु अमृतानन्द

आनन्दकुटी विहार,

स्वयम्भू, काठमाडौं

नेपाल ।